

УДК 658.8:339.564

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Красілич І.О.

Українська академія друкарства

У результаті аналізування експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств, а також узагальнення огляду літературних джерел виділено фактори, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємств. Визначено вплив цих факторів на розвиток машинобудівного підприємства на зовнішніх ринках. Виділено ті фактори, що мають найбільшу силу впливу на розвиток експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств.

Ключові слова: фактори впливу, розвиток, ранг, коефіцієнт, експортно-імпортна діяльність, машинобудівне підприємство.

Постановка проблеми. За умов розвитку глобалізації світового господарства та сучасних тенденцій розвитку міжнародних економічних відносин посилюється значення зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств. Процеси розширення національної економіки України встановлюють нові стандарти здійснення експортно-імпоротної діяльності та їх результативності, стимулювання розвитку конкурентних переваг для забезпечення стійких позицій на зовнішньому ринку та впровадження досягнень науки і техніки для підвищення ефективності виробничої діяльності машинобудівних підприємств. Саме тому особливості актуальності набуває аналіз проблем, пов'язаних із впливом факторів, які забезпечують ефективність здійснення зовнішніх відносин суб'єктів господарювання та, на цій основі, прийняття і реалізація управлінських рішень щодо можливостей використання резервів підвищення рівня розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з проблем підвищення конкурентоспроможності підприємств при виході на зовнішні ринки показав, що велика кількість наукових праць таких вчених як Г. Азоєва, В. Авдєєнка, І. Багрової, А. Градова, Б. Губського, Г. Дроздової, П. Зав'ялової, І. Іващук, І. Кірцнера, Ф. Котлера, Ю. Макогона, М. Мескона, Л. Михайлової, М. Нікітіна, В. Новицького, В. Нижника, В. Окрепілова, І. Піддубного, М. Познера, М. Портера, Ф. Рут, Ю. Токарева, Р. Фатхутдінова, Ф. Хайєка, Й. Шумпетера, А. Юданова при-

свячена сутності, оцінці та організації зовнішньоекономічної діяльності виробничих систем. Проблеми управління підприємством та фактори, які впливають на його зовнішньоекономічну діяльність, досліджуються в працях таких відомих закордонних і вітчизняних вчених-економістів як Дж.М. Даннінга, Г. Дроздової, Е. Ковтуна, І. Коломієць, С. Князя, В. Колонтай, О. Мельник, Ж.Б. Сея, Р. Солоу, Р. Харрода, А. Фатенок-Ткачук, С. Хаймера, В. Швець та інших вчених.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз існуючих публікацій дозволив зробити висновок про те, що питання, пов'язані з формуванням сучасних теоретичних і методичних підходів щодо виявлення факторів, які необхідно враховувати під час прийняття і реалізації управлінських рішень у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємств, недостатньо висвітлені в сучасній економічній літературі. Отже, виникає необхідність у науковому обґрунтуванні та розробці теоретико-методичних основ ідентифікації факторів впливу на ефективність експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств, що визначило актуальність та зумовило вибір теми дослідження.

Мега статті. Головною метою цієї роботи є ідентифікація та оцінка ступеню впливу факторів на розвиток експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу. У результаті аналізування експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств (Концерн «МАТС», ТзОВ «ІнтерПЕТ», ВО «Азовмаш», ПАТ «Мо-

тор Січ», ПАТ «Електромашинобудівний завод «Фірма СЕЛМА», ПАТ «Дніпроважмаш», ПАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин», ДП «ВІАЗ», ПАТ НДІ «Перетворювач», ПАТ «Львівський локомотиворемонтний завод», ЗТТ «Електрон», ПАТ «Новоград-Волинський завод сільгоспмашин», ПАТ «Агрегат»), а також узагальнення огляду літературних джерел [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9] виділено фактори, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств, а саме: ціна одиниці продукції (Φ_1); якість готової продукції (Φ_2); рівень технологічності виробництва (Φ_3); рівень інноваційності продуктів, які імпортуються або експортуються (Φ_4); розвиненість логістики на підприємстві (Φ_5); інформативність системи маркетингу (Φ_6); кваліфікованість кадрів, залучених до реалізації експортно-імпорتنних операцій (Φ_7); фінансовий стан підприємства (Φ_8); рівень податкового навантаження (Φ_9); рекламна стратегія, яку застосовує підприємство (Φ_{10}).

Найефективнішим методом виявлення факторів, які мають суттєвий вплив на розвиток експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств України є метод експертних оцінок із застосуванням безпосереднього оцінювання. Для отримання експертних оцінок нами використувалося анкетне опитування. Експертне дослідження проведене в середовищі керівників машинобудівних підприємств, а отримані результати оброблені за допомогою методу апріорного ранжирування. Кожному фактору експерти призначали певне число, що відповідало рангу фактора. Найменше значення рангу відповідало максимальній оцінці. За умови коли експерт не міг чітко розмежувати кілька факторів, він призначав їм однакові ранги. Опитування проводилось у двох групах експертів – перша група включала експертів, які є керівниками машинобудівних підприємств-імпортерів, а друга – експертів, які є керівниками машинобудівних підприємств-експортерів. Враховуючи це, таблиці формувались окремо для кожної групи експертів.

Досліджуючи таблиці рангів виявлено, що деякі експерти не змогли чітко відрізнити значущість окремих факторів, що спричинило перетворення рангів за такою формулою:

$$a = \frac{\sum_{i=0}^{m_1-1} (m_2 + i)}{m_1}, \quad (1)$$

де m_2 – порядковий номер першого фактора групи факторів з однаковими рангами у ранжированому ряді, сформованому у порядку зростання рангів;

m_1 – кількість факторів з однаковими рангами у певній групі однаково оцінених факторів.

Значення середнього рангу обчислювали за співвідношенням:

$$\bar{a} = \frac{\sum_{j=1}^n a_{ji}}{n}, \quad (2)$$

Правильність проведених обчислень перевірили шляхом співставлення суми значень перетворених рангів за кожним з експертів:

$$\sum_{j=1}^n a_{ji} = \frac{1+m}{2} m. \quad (3)$$

Результати обчислення наведено у таблиці 1, умовні ранги отримуються за методом, який є аналогічний тому, що побудований на співвідношенні (1).

Оскільки перетворення рангів могло спричинити втрату вагомості експертної інформації, нами проведено перевірку перетворених рангів на основі застосування коефіцієнта рангової кореляції Спірмена; оцінювання ступеню погодженості думок фахівців на основі коефіцієнта конкорданції Кендала та у розрізі кожного фактора на основі критерію Мізеса-Смірнова.

Отримані значення коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена можна вважати адекватними, оскільки для коефіцієнтів по обох групах виконується умова $R_s > R_p$.

Отримані розрахункові значення коефіцієнта конкорданції Кендала більші за відповідні їм табличні, тому є підстави для припущення про значущість розрахованих коефіцієнтів конкорданції Кендала, а також узгодженість думок експертів стосовно вагомості досліджуваних 10-ти факторів.

Розрахункові значення критерія Мізеса-Смірнова представлено у табл. 2.

Отже, при 5%-ому рівні значущості припущення про рівномірність розподілу рангів відкидаємо тільки для 5-го фактора, таким чином, по всіх факторах крім 5-го можна робити припущення про значну узгодженість думок експертів.

Здійснивши перевірку випадковості зменшення рангових оцінок факторів, пересвідчилися про не випадковий характер зменшення рангових оцінок факторів. Далі перевірили припущення про експоненціальне зменшення діаграми рангів, розрахункове значення даного критерію попадає у будь-який із зазначених інтервалів, отже є підстави припустити те, що розподіл рангів має експоненціальний характер зменшення діаграми дозволяє розбити фактори на групи за мірою їх значущості: (Φ_1, Φ_2); (Φ_3, Φ_5, Φ_4); (Φ_7, Φ_6); ($\Phi_8, \Phi_9, \Phi_{10}$) і доцільно перевірити досліджувані фактори на предмет величини розходження між їхніми середніми значеннями за критерієм Стюдента або за допомогою множинного рангового критерію Дункана. Використання зазначених критеріїв передбачає визначення однорідності дисперсій сукупності, що вимагає попереднього застосування критерію Кохрана, який перевіряє сукупність дисперсій на однорідність. Оскільки обчислене розрахункове значення критерію Кохрана менше за відповідне табличне значення, то можна припустити наявність однорідності розподілу сукупності дисперсій, що дозволяє розрахувати дисперсію сукупностей.

Застосування множинного рангового критерію Дункана вимагає попереднього ранжування ряду середніх рангових значень оцінок факторів у порядку їх зростання. Після чого, ранжовані значення перемножили на значення нормованої помилки середнього i , отримали групу найменш значущих рангів (НЗР). Далі порівняли різницю значень максимального і мінімального середніх рангових оцінок із максимальним значенням НЗР, а також визначили різницю між максимальним і мінімальним значеннями НЗР, таблиця 3.

Аналізуючи отримані дані, нами виділено такі групи факторів, між якими існують значні розбіжності:

(Φ_1, Φ_2); (Φ_3, Φ_5, Φ_4 ; Φ_7, Φ_6); ($\Phi_8, \Phi_9, \Phi_{10}$).

Таблиця 1

Перетворені ранги														
Оцінки експертів	Φ ₁	Φ ₂	Φ ₃	Φ ₄	Φ ₅	Φ ₆	Φ ₇	Φ ₈	Φ ₉	Φ ₁₀	Σ рангів	Число однакових рангів	S _j	
Перша група експертів														
1	3,5	2	1	5,5	5,5	3,5	8,5	8,5	7	10	55	2;2;2	1,5	
2	2	1	3,5	6,5	3,5	9	6,5	6,5	10	6,5	55	2;4	5,5	
3	3	1,5	5,5	5,5	1,5	8	4	9,5	7	9,5	55	2;2;2	1,5	
4	1	2	3	8	4	10	8	5,5	8	5,5	55	2;3	2,5	
5	1,5	3	4,5	6	1,5	8,5	4,5	8,5	7	10	55	2;2;2	1,5	
6	1	2	4	4	7,5	4	7,5	7,5	7,5	10	55	2;4	5,5	
7	3	1	3	6	3	8,5	6	6	10	8,5	55	3;3;2	4,5	
8	2,5	2,5	1	6,5	5	4	6,5	9	8	10	55	2;2	1	
9	1,5	1,5	6	4	7,5	4	4	7,5	9	10	55	2;3;2	3	
10	2	1	3	5	4	8	6	10	8	8	55	3	2	
11	1,5	4	4	4	1,5	6,5	8,5	6,5	8,5	10	55	2;3;2;2	3,5	
Σ рангів	22,5	21,5	38,5	61	44,5	74	70	85	90	98	605		32	
Умовні ранги факторів	2	1	3	5	4	7	6	8	9	10				
Середні ранги факторів	2,05	1,95	3,50	5,55	4,05	6,73	6,36	7,73	8,18	8,91				
Друга група експертів														
1	1,5	1,5	3,5	3,5	6	6	6	8,5	8,5	10	55	2;2;3;2	3,5	
2	1	3,5	2	3,5	5	7	7	7	9	10	55	2;3	2,5	
3	2	1	7	3	5	5	5	9	8	10	55	3	2	
4	1	2	4	4	6	4	7,5	9,5	7,5	9,5	55	3;2;2	3	
5	3,5	5,5	1,5	3,5	1,5	5,5	7	8,5	8,5	10	55	2;2;2;2	2	
6	2	1	6,5	3,5	3,5	5	8	6,5	9	10	55	2;2	1	
7	1	2,5	2,5	5,5	9	5,5	5,5	5,5	9	9	55	2;4;3	7,5	
8	2,5	1	6	2,5	6	6	4	9	8	10	55	2;3	2,5	
9	1,5	1,5	7	4,5	3	4,5	7	9	10	7	55	2;2;3	3	
10	1	4,5	4,5	2	6,5	8	3	6,5	9	10	55	2;2	1	
11	3	1	2	6,5	4,5	8,5	4,5	6,5	8,5	10	55	2;2;2	1,5	
12	1	3	3	6,5	3	6,5	6,5	6,5	10	9	55	3;4	7	
Σ рангів	21	28	49,5	48,5	59	71,5	71	92	105	114,5	660		36,5	
Умовний ранг факторів	1	2	4	3	5	7	6	8	9	10				
Середній ранг фактора	1,75	2,33	4,13	4,04	4,92	5,96	5,92	7,67	8,75	9,54				

Джерело: розроблено автором

Таблиця 2

Розрахункові значення критерія Мізеса-Смірнова

Φ ₁	Φ ₂	Φ ₃	Φ ₄	Φ ₅	Φ ₆	Φ ₇	Φ ₈	Φ ₉	Φ ₁₀
3,2383	2,6335	0,6362	0,4970	0,2733	0,6653	0,7356	2,2428	3,6886	5,0931

Джерело: розроблено автором

Таблиця 3

Результати порівнянь

Порівнювані фактори	Показники		Порівнювані фактори	Показники		Порівнювані фактори	Показники		Порівнювані фактори	Показники		Порівнювані фактори	Показники	
	Різниця середніх	НЗР		Різниця середніх	НЗР		Різниця середніх	НЗР		Різниця середніх	НЗР		Різниця середніх	НЗР
10;1	6,59	1,047	9;1	5,80	1,037	8;2	4,17	1,015	6;5	1,63	0,958	4;2	2,35	0,958
10;2	6,33	1,037	9;2	5,54	1,024	8;3	2,50	0,999	6;4	1,63	0,926	4;3	0,67	0,926
10;3	4,65	1,024	9;3	3,87	1,015	8;5	1,83	0,980	6;7	0,00	0,882	4;5	0,00	0,882
10;5	3,98	1,015	9;5	3,20	0,999	8;4	1,83	0,958	7;1	4,24	0,999	5;1	2,61	0,958
10;4	3,98	0,999	9;4	3,20	0,980	8;7	0,20	0,926	7;2	3,98	0,980	5;2	2,35	0,926
10;7	2,35	0,980	9;7	1,57	0,958	8;6	0,20	0,882	7;3	2,30	0,958	5;3	0,67	0,882
10;6	2,35	0,958	9;6	1,57	0,926	6;1	4,24	1,015	7;5	1,63	0,926	3;1	1,93	0,926
10;8	2,15	0,926	9;8	1,37	0,882	6;2	3,98	0,999	7;4	1,63	0,882	3;2	1,67	0,882
10;9	0,78	0,882	8;1	4,43	1,024	6;3	2,30	0,980	4;1	2,61	0,980	2;1	0,26	0,882

Джерело: розроблено автором

Відзначимо, що застосування критерію Стюдента матиме аналогічні наслідки.

Таким чином, проаналізувавши інформацію, зібрану в результаті опитування 23-ох експертів щодо рівня значущості 10-ох факторів є підстави стверджувати, що фактори Φ_1 і Φ_2 є найбільш значущими. Найменш значущими виявились фактори Φ_8 , Φ_9 , Φ_{10} .

Висновки і пропозиції. На основі аналізування емпіричних даних машинобудівних підприємств, а також узагальнення літературних джерел, встановлено, що на розвиток експортно-імпоротної діяльності впливає низка факторів, які необхідно враховувати під час прийняття і реалізації управлінських рішень у сфері зовнішньоеконо-

мічної діяльності підприємств. На основі проведеного експертного дослідження в середовищі керівників машинобудівних підприємств і оброблення отриманих результатів за допомогою методу апіорного ранжування доведено, що серед ідентифікованих факторів найбільш значущими виявились ціна і якість машинобудівної продукції. У свою чергу такі фактори, як фінансовий стан підприємства, рівень податкового навантаження, а також рекламна стратегія яку застосує підприємство мають, на думку, експертів другорядне значення. Отримані результати є важливими для аналізування можливостей використання резервів підвищення рівня розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства.

Список літератури:

1. Антоневська К. Ю. Кредитування експортоорієнтованих підприємств: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / К. Ю. Антоневська; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – К., 2006. – 18 с.
2. Бикова Н. В. Експортний потенціал підприємств лісопромислового комплексу: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н. В. Бикова; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2011. – 20 с.
3. Боротьба з імпортом – поки програє вітчизняний виробник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua>
4. Герасимчук В., Шеламова І. Зниження енергоємності продукції – ключовий фактор реалізації економічного потенціалу машинобудівних підприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: essuir.sumdu.edu.ua
5. Венцовський Д. Ю. Експортна стратегія України в системі забезпечення економічної безпеки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 21.04.01 / Д. Ю. Венцовський; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки. – К., 2010. – 23 с.
6. Державна програма розвитку машинобудування на 2006-2011 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. № 516.
7. Дудченко М. А. Диверсифікація експортного потенціалу України./ Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / М. А. Дудченко, А. С. Філіпенко, В. С. Буркін, А. С. Гальчинський та ін. – К.: Либідь, 2002. – С. 143-157.
8. Волокодавова Е. В. Експортний потенціал промислових підприємств: теорія, методологія, практика: [Монографія] / Е. В. Волокодавова. – Самара: Самарський гос. екон. Університет, 2007. – С. 14.
9. Курищук В. В. Банківське кредитування експортної діяльності підприємств в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / В. В. Курищук; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 20 с.

Красилич І.О.

Українська академія печатки

ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

В итоге анализа экспортно-импортной деятельности машиностроительных предприятий, а также обобщения обзора литературных источников выделены факторы, которые влияют на развитие экспортно-импортной деятельности предприятий. Определено влияние этих факторов на развитие машиностроительного предприятия на внешних рынках. Выделены те факторы, которые имеют наибольшую силу воздействия на развитие экспортно-импортной деятельности машиностроительных предприятий.

Ключевые слова: факторы влияния, развитие, ранг, коэффициент, экспортно-импортная деятельность, машиностроительное предприятие.

Krasilych I.O.

Ukrainian Academy of Printing

FACTORS OF IMPACT THE EFFICIENCY EXPORT-IMPORT ACTIVITIES MACHINE-BUILDING ENTERPRISE

Summary

As a result of analysis of export and import of machine-building enterprises and summarizing the literature review highlighted the factors that influence the development of export-import of enterprises. The influence of these factors on the development of engineering enterprises in foreign markets. Highlight the factors that have the greatest power to influence the development of export-import of machine-building enterprises.

Keywords: factors of influence development, rank, coefficient, export-import activities, machine building enterprise.